

Israelere fandt et fristed i Berlin. Nu er de rådvilde.

30.01.2024

Tusindvis af israelere har fundet et nyt hjem i den frisindede tyske hovedstad i de seneste årtier.

Men konflikten i Mellemøsten har forværret stemningen.

Mange spørger: Hvor skal vi tage hen?

Tobias Stern Johansen skriver fra Tyskland

I 25 år har Nirit Ben-Joseph arrangeret guidede gåture i Berlin for at vise israelske turister, at den tidligere nazistiske hovedstad er et dejligt og trygt sted for jøder. Den 62-årige israelske kvinde har set det som sit livsværk at åbne skeptiske israeleres øjne for den imponerende erindringskul-tur, Tyskland har opbygget siden det nazistiske folkemord på seks millioner jøder. Og når hendes deltagere har været tyske turister, har hun fortalt dem om byens rige jødiske historie og de for-brydelser, der blev begået i Tysklands navn.

Alt sammen for at skabe forståelse mellem mennesker. En mission, hun troede på indtil den dag, den 7. oktober, da den militante palæstinensiske bevægelse Hamas dræbte omkring 1200 mennesker i Israel, hvorefter Israel indledte en offensiv i Gaza, som har kostet tusinder af mennesker livet. Siden har deltagere ved pro-palæstinensiske demonstrationer i Berlin hyldet Hamas og råbt "død over jøderne", davidstjerner er blevet malet på huse, og gerningsmænd har forsøgt at sætte ild til en synagoge. Sidst i november meldte den tyske organisation Rias om næsten 1000 antisemitiske hændelser i Tyskland på blot en måned. Nu spørger Nirit Ben-Joseph sig selv om, hvorvidt hendes møje har nyttet noget som helst.

"Der er sket et skift, så jøderne nu pludselig hører til gerningsmændene og ikke til ofrene. Jeg ved ikke længere, hvem jeg kan stole på, og jeg føler mig ikke tryk på gaden," siger hun.

Nirit Ben-Joseph er israelsk statsborger, men flyttede fra Israel til Berlin i 1987, da hun mødte en tysk mand. Hun er en af tusindvis af israelere, som de seneste årtier har fundet et nyt hjem i Berlin. Mens jøder generelt flytter fra europæiske lande til Israel, udgør Berlin den modsatte tendens, byen har opnået kultstatus blandt mange israelere, det er blevet almindeligt at høre hebraisk i byens barer, og ifølge tyske medier bor der mellem 10.000 og 30.000 israelske statsborgere. Vil Berlin forblive et hjem for jøder trods den tiltagende antisemitisme?

Lyst til at forsvinde

"Jeg har hjemme der, hvor mine to sønner har hjemme, og det er i Berlin. Men siden den 7. oktober har jeg haft lyst til at forsvinde," siger den israelske kvinde, som også er dokumentarfilminstruktør.

Nirit Ben-Joseph er ellers ikke typen, der gemmer sig. På sin stamcafé i bydelen Prenzlauer Berg småsnakker hun med folk ved de andre borde. Men da vi sætter os, synker hun lidt sammen, og der er noget fortabt i hendes ellers legende blik. Nyheden om Hamas' massakre hørte hun, mens hun var til en ceremoni i bydelen, hvor man lagde snublesten til minde om en jødisk familie, herunder en 11-årig pige, som blev hentet af nazisterne.

"Det første, jeg tænkte var, 'vi blev myrdet her, vi bliver myrdet der, jeg ved ikke længere, hvor jeg skal tage hen'."

"Jeg mener stadig, at man kan opnå meget ved at mødes og tale med hinanden. Troede jeg ikke længere på det, ville alt håb være ude," siger israelske Nirit Ben-Joseph, som i 25 år har arrangeret guidede gåture i Berlin for at vise israelske turister, at den tidligere nazistiske hovedstad er et dejligt og trygt sted for jøder.

Hendes bedsteforældre var socialistiske zionister fra det vestlige Ukraine, som i 1930'erne rejste til det, der i dag er Israel. Hun betegner sig som socialdemokrat, bekender sig til den israelske fredsbevægelse og ville allerhelst "putte Hamas og de jødiske bosættere på Vestbredden i en kasse og sende dem til [den russiske præsident, Vladimir] Putin". Men hun er forfærdet over, hvor lidt forståelse hun møder i Tyskland for Israels ret til at forsvare sig. En tredjedel af tyskere mener ikke, at Israels militæraktion i Gaza er berettiget, viser en måling fra tv-kanalen ZDF.

"Når jeg holder oplæg, siger jeg, at hver generation er nødt til at arbejde på at reducere smerten. Det, der sker nu, er forfærdeligt for begge sider i konflikten, og det vil tage 200 år at bearbejde den smerte. Jeg ved ikke, om alt det Israel gør nu, er det rigtige. Men hvad skulle Israel gøre? Smide en enkelt bombe i Gaza og sige, 'det er nok'? Det er, som om retten til at forsvare sig mod terror ikke gælder Israel," siger hun.

Den 9. november oplevede hun efter eget udsagn, at der blev kastet æg og råbt propalæstinensiske slagord efter et mindeoptog for nazisternes pogromer mod jøder under krystalnatten i 1938, som hun deltog i. Men det værste har været, at ingen af hendes tyske venner og bekendte spurgte til hende efter Hamas' massakre. For godt 14 dage siden skrev hun en fællesbesked til dem: "Kære venner, hvis I undrer jer over, om min familie i Israel er i live, så mange tak, de er i live og har det godt, men jeg har det meget dårligt, for jeg savner jer". Mange undskyldte og svarede, at de ikke vidste, hvad de skulle sige. En af hendes bekendte deltog i en demonstration, hvor der blev viftet med flag for islamistiske grupper.

"Han har også børn, og så demonstrerer han sammen med organisationer, der ønsker at dræbe mig og mine sønner og hele mit folk. Jeg forstår det ikke," hvisker hun henover cafebordet.

Hun har ikke i sinde at stoppe sit oplysningsarbejde. Hændelserne viser hende, at der er så meget desto mere grund til at fortsætte.

"Jeg mener stadig, at man kan opnå meget ved at mødes og tale med hinanden. Troede jeg ikke længere på det, ville alt håb være ude."

Molotov-cocktails mod synagoge

Akiva Adlerstein bliver dagligt mindet om den tiltagende trussel mod jøder i Berlin. Fra sin altan i

Berlins centrum kan den 32-årige rabbiner se de afspærringer og den politibil, der skal beskytte hans menighed, den ortodokse synagoge Beth Zion, mod angreb. 10 dage efter Hamas' terrorangreb i Israel kastede to maskerede gerningsmænd molotov-cocktails mod synagogen og den jødiske børnehaven ved siden af. Ingen kom til skade.

"De to fyre gjorde et virkelig dårligt stykke arbejde," siger Akiva Adlerstein med et ironisk smil.

Han er programleder ved Rabbinerseminariet i Berlin, far til fem børn, født og opvokset i USA, hans forældre bor i Israel, mens han flyttede til Tyskland for seks år siden.

"På et individuelt plan er jeg bekymret for min hustru og mine børn og min familie i Israel. Men i et religiøst perspektiv finder jeg stor trøst i den tanke, at Gud våger over os," siger rabbiner Akiva Adlerstein, hvis synagoge i Berlin blev udsat for et brandattentat.

Synagogen beskriver han som et "farverigt fællesskab" bestående af cirka 50 familier, de fleste er jøder fra Sovjetunionen, som "vendte hjem til deres jødedom" efter at have været afskåret fra religiøs praksis i årtier.

"Vi er meget tæt sammenknyttet, for menigheden er alt, vi har. Når vi går ind ad døren, ånder vi ud og tænker, at her kan vi være os selv, her er vi sikre," siger han.

Sådan var det i hvert fald indtil den 7. oktober. Den ortodokse menighed fejrede sabbat og afslutningen af sukkot uden adgang til telefoner og internet, da massakren i Israel fandt sted. Festlighederne blev iblandet forvirring og triste anelser, da nyheden blev spredt via synagogens sikkerhedsvagter. Akiva Adlerstein reagerede med vantro, siden med rædsel.

Finder trøst i tro på Gud

Morgenen efter brandattentatet på synagogen, mens politiet efterforskede forbrydelsen, kom en 30-årig mand med palæstinensisk tørklæde kørende på en e-scooter, stoppede foran synagogen og løb mod bygningen. Manden råbte ifølge Berlins politi "opildnende og israelfjendtlige slagord", han blev pågrebet, men løsladt igen. Siden har Akiva Adlerstein og mange i menigheden gået med en lovlig peberspray. Forældrene beder deres børn om at tildække deres kippah med en kasket og skjule deres tzitzit - frynser fæstnet til bedesjal - som de tidligere gik frit rundt på gaden med.

"Menighed er rystet, følelsen af tryghed har ændret sig, og frygten er til at tage og føle på. Men vi finder en masse trøst i hinanden," siger han.

For rabbineren er det en trøst at tro på, at Gud er med det jødiske folk. Historien viser, at det er et vilkår for eksil-jøder at blive forfulgt, mener han.

"På et individuelt plan er jeg bekymret for min hustru og mine børn og min familie i Israel. Men i et religiøst perspektiv finder jeg stor trøst i den tanke, at vi er del af en større plan, og at Gud våger over os. Trods forfølgelser er vi her stadig. Det gør mig håbefuld og selv sikker," siger han.

Rabbineren finder også håb i de tyskere, som har forsvaret ham og menigheden mod jødehad. Han er blevet råbt ad på gaden og blev engang forfulgt af to mænd med mellemstligt udseende, men ellers har han ikke mødt meget antisemitisme i Tyskland. Siden brandattentatet har en flok lokale beboere hver fredag aften våget ved synagogen med lys i hænderne trods Berlins skærende vinterulde.

"Det betyder meget for os. Det betyder, at der er mennesker i denne by, som tør træde ud af deres komfortzone for at beskytte os," siger rabbineren.

Taler bedst med palæstinensere

I berliner-bydelen Neukölln, et af Berlins brændpunkter, blander Itay Novik ind blandt den store befolkning med mellemstlig baggrund. Den 48-årige kok, tourguide og eksil-israeler har aldrig identificeret sig stærkt med sit jødiske og israelske opgav. Men med Hamas' massakre og Israels offensiv i Gaza følte han, at "nogen pludselig besluttede for mig, at jeg er israeler og jøde". Venner og bekendte, især tyskere, afkrævede ham svar, som om han var en repræsentant for konflikten, og nogle postede opslag på sociale medier om, at Israel begår folkedrab i Gaza.

"Det irriterer mig, at tyskere, som ikke har noget direkte kendskab til situationen eller kender nogen, der er berørt, har meget stærke meninger om, hvem der er gode, og hvem der onde," siger han.

Itay Novik er født i Tel Aviv, men flyttede i 2011 til Neukölln, som på det seneste har været præget af sammenstød mellem politi og pro-palæstinesiske demonstranter. Han laver guidede gastronomi-ture til restauranter i Berlin og var i årevis frivillig for Shalom Rollberg-initiativet, hvor han underviste børn og teenagere, ofte af tyrkisk eller arabisk afstamning, i engelsk og madlavning.

"Berlin er som et andet Tel Aviv for mig, friskt og mangfoldigt og meget langt fra det hvide Europa, jeg er lidt træt af. Og madkulturen her er så middelmådig, at man er noget særligt, hvis man beskæftiger sig med god mad," siger han og ler.

"Jeg bebrejder ikke alle palæstinensere for det, Hamas gjorde, og jeg forventer, at folk ikke bebrejder mig for alt, hvad Israel gør," siger israelske Itay Novik, som har boet i Berlin i 12 år og taler bedst med en palæstinensisk ven om krigen i Gaza.

Den 7. oktober tjekkede Itay Novik som altid nyheder om morgenen for at se, "om staten Israel stadig eksisterede". Han ler af sin egen fatalisme, som bunder i de mange angreb fra arabiske lande i Israels korte historie. Israel stod stadig, men nyhederne om massakren var som en "ud-af-kroppen-oplevelse". Itay Noviks forældre i Tel Aviv var uskadt, men han har nære venner i Berlin, som har fået kidnappet eller myrdet deres venner og familiemedlemmer. Han begyndte at hænge plakater med fotos af de kidnappede israelere op i Neukölln, altid om aftenen og altid i en lille gruppe af hensyn til sikkerheden. De til tider hadefulde pro-palæstinesiske protester i Neukölln er ikke nye for ham, de dukker op, hver gang der er konflikter i Israel og Palæstina, og han "tager dem ikke personligt". Mand til mand har han kun positive oplevelser med folk fra Mellemøsten. En palæstinen-

sisk bekendt sagde for nylig spøgefuldt til ham - med reference til de fordrevne palæstinensere i 1948 - "jeg skal hilse fra min mor og sige, at hun vil have sit hus tilbage". Den, han taler bedst med om krigen, er en palæstinensisk ven i Berlin.

"Det lyder mærkeligt, men det er nemmere at tale om konflikten med andre fra Mellemøsten, for de forstår, hvad det vil sige at være i et brændpunkt. Min palæstinensiske ven var først meget forsigtig, men jeg sagde, 'når du har brug for at få luft for det, kan du bare ringe'. Jeg bebrejder ikke alle palæstinensere for det, Hamas gjorde, og jeg forventer, at folk ikke bebrejder mig for alt, hvad Israel gør," siger Itay Novik.

Ingen konflikter varer evigt

Tyskere forsøger at flygte fra Tysklands kollektive ansvar for Holocaust, når de hævder, at Israel begår folkedrab i Gaza, mener han.

"Nu kan de endelig sige, 'se, jøderne også er bødler'," siger Itay Novik, hvis mor blev født i en flygtningelejr i vesttyske Kassel i 1948, efter at bedsteforældrenes familier var blevet myrdet under Holocaust.

Hans største bekymring er de højrenationale partier og bevægelser, der er i fremgang i Tyskland, Holland, Frankrig og Italien.

"Min plan har altid været at nyde min pension i Europa. Israel er for højreorienteret og for religiøs for mig. Men de liberale steder i Europa bliver mere og mere sjældne, så hvor skal vi tage hen?", siger han.

Den 72-årige rabbiner Andreas Nachama er mere optimistisk. I 50 år har den jødiske professor i historie fra Vestberlin arbejdet med tværreligiøs dialog, og han er medstifter af det tværreligiøse center "House of One" med kirke, moské og synagoge under samme tag, som blev grundlagt i 2021. Han samarbejder med en imam og en præst, og "vi er alle tre enige om at bede for fred". Han henviser til Berlinmurens fald i 1989, som ingen havde set komme, men som markerede afslutningen på Den kolde krig.

"Muren faldt, fordi mennesker fra fredsbevægelsen kom ud af byens kirker med stearinlys i hænderne. Jeg kender ingen konflikter, som varer ved for

evigt. I den henseende er jeg optimist."

JØDER I BERLIN

I 1671 kom 50 jødiske familier til Berlin og dannede det første jødiske samfund. Byens kurfyrste inviterede dem til byen for at genopbygge den efter 30-

I 1671 kom 50 jødiske familier til Berlin og dannede det første jødiske samfund. Byens kurfyrste inviterede dem til byen for at genopbygge den efter 30-årskrigen.

Berlin var hjemsted for Tysklands største jødiske samfund før Holocaust. I 1933 boede der omkring 160.000 jøder, mens antallet i 1945 var faldet til omkring 7000.

I dag bor der anslået 30.000-50.000 jøder, herunder anslået 10.000-30.000 israelere. Mange jøder emigrerede fra det tidligere Sovjetunionen efter kommunismens sammenbrud. Unge israelere er

kommet i tusindvis. Flere tusinde ukrainske jøder er kommet til Berlin siden Ruslands angreb på Ukraine i februar 2022.

Venligst "sakset" fra Kristeligt Dagblad